

Ismertetések és bírálatok.

Keleti Szemle.

Keleti Szemle (Revue Orientale). Közlemények az ural-altaji nép- és nyelvtudomány köréből. A Magyar Néprajzi Társaság keleti szakosztályának és a Keleti Kereskedelmi Akadémiának értesítője. Szerkesztik KÚNOS IGNÁCZ és MUNKÁCSI BERNÁT. Budapest, 1900. I. évfolyam, 1. sz.

A fönnebbi kettős cím alatt többnyelvű évnegyedes folyóirat indult meg. Mint a szerkesztők a *Törekvéseink cz.* beköszöntőben írják, a Magyar Néprajzi Társaság «kibővítve eddigi működésükörét a magyar faj ősi rokonságának, az ural-altaji népeknek tudományát is fölvette rendszeresen művelendő feladatai közé. E feladat gondozása — mint ez eszmét már HUNFALVY PÁL hangsúlyozta — Európa színe előtt jóformán nemzeti tudományosságunk becsületének kérdése; mert kitől várhatja inkább a külföld a saját fajunkra vonatkozó ismeretek tanulmányát s kifejtését, mint épen tőlünk, kik abban természetes hajlandóságainkkal és nemzeti kötelességünkkel érdekelve vagyunk? Ha valahol, úgy e téren illik elől járnunk a népek versenyében s megteremtenünk azon segédeszközöket, melyek fejlődését és fölvirágzását elősegíthetik».

A *Keleti Szemle* «hivatásának tekinti, hogy kellőleg kifejlődve tárháza legyen olyan ethnologiai, ethnographiai, ennek körében különösen folklorisztikai és tárgyi néprajzi, továbbá nyelvészeti, ős- és műveltségtörténeti, anthropologiai és régészeti tanulmányoknak, valamint anyagközléseknek, melyek a magyar ethnikum keleti alapjait, illetőleg kapcsolatait megvilágíthatják, vagy ezekhez adatokat tartalmazhatnak. Szakközlőnye lesz tehát az ural-altaji népek tudományának, első sorban méltatva a finn-magyarország*) keleti (volga-urali) tagjait, továbbá a törökséget». Különös gondot fordít ezek mellett «olyan tanulmányok közlésére, melyek az ural-altaji népcsalád egyes tagjainak egymás közt, valamint idegen, jelesen árja (indo-iráni), kaukázusi, szláv és tibeti népekkel való külső érintkezéseit tárgyalják nyelvi, néprajzi, történeti vagy műveltség-

*) finn-ugorság.

történeti szempontokból». Mellékletül minden évfolyamhoz valamely nagyobb forrásmunka (szótár, nyelvtan, néprajzi vagy népköltési gyűjtés) lesz csatolva.

A hézagpótlónak ígérkező új folyóirat támogatását sok külföldi tudós is megígérte, köztük elsőrangú szaktekintélyek is.

Nagyon örvedetes, hogy nálunk is lehetővé vált — bár egyelőre csak szerényebb terjedelemben — a kiadása ilyen szakfolyóiratnak, a melyhez hasonló célú és szintén többnyelvű kiadványaik északi rokonainknak, a finneknek, már másfél évtized óta jelennek meg (*Journal de la Société Finno-Ougrienne* 17 kötet, és *Mémoires de la S. F. Ou.* 14 kötet). És nagyon helyes, hogy ezen a téren is kilépünk eddigi elzárkózottságunkból és a többnyelvűséggel kapcsolatot hozunk létre a magunk és a külföld szakfőrfiai között, a kik közül eddig csak egynéhányan vehettek tudomást a legnagyobb részéről azon munkásságnak, melyet e téren nálunk kifejtettek.

Az első füzetben a szerkesztőknek magyar és francia beköszöntőjén kívül a következő nagyobb közlemények vannak: KUUN GÉZA gr. levele a K. Sz. szerkesztőségéhez. A. VÁMBÉRY: Der Wortschatz des Alt-Osmanischen. W. BACHER: Osttürkisches aus einem hebräisch-persischen Wörterbuche. CL. HUART: Notes d'épigraphie turque. B. MUNKÁCSI: Kaukasischer Einfluss in den finnisch-magyarischen Sprachen. NAGY GÉZA: Magyar ethnologiai kérdések. Továbbá ismertetések és kisebb közlések.

Q.

Indogermán nyelvészeti folyóirat.

Indogermanische Forschungen. Zeitschrift für indogerm. Sprache und Altertumskunde, herausg. von KARL BRUGMANN und WILHELM STREITBERG. X. Band. Strassburg, Trübner 1899. 286 l.

E folyóirat X. kötetéből mindenekelőtt az általánosabb vonatkozású dolgozatokat emeljük ki.

HIRT folytatja az előző kötetekben megkezdett hangsúlytanulmányait. A 11. fejezetben az *-ēi* végű tövekről szól (v. ö. most ugyane szerzőnek *Der indogerm. Ablaut* 1900 cz. könyvét, 108. l.). Az indogermán ősnyelvben voltak, — úgymond — *-ēi*-re végződő kétszótagú tövek, vagy ha úgy tetszik, gyökerek. Ez az *-ēi* bizonyos mássalhangzók előtt *-é*-vé vált; gyöngé foka *ī*, még gyöngébb *i*. A különböző hangsúlyozás szerint egy *-exē(i)* végű tőnek (az *x* itt egy tetszés szerinti zörejhangot jelöl) következő alakjai lehetségesek: I. Az első szótag hangsúlyos 1. a praesens egyes számában: ilyenkor az *-éxē(i)*-ből *-éxī* válik; 2. az *s*- aoristusban: *-éxī-s*. II. A második szótag hangsúlyos az aoristusban vagy az aoristus-praesensben: *-(e)xē*. A szláv, litván és görög nyelvbéli tények megfelelnek

e föltevéseknek, a latinban és germánban eltérések vannak. A görögben az *-ē* hangzós *tō* főleg az *-ην* végű pass. aoristusban van megőrizve; a *βλάπτω* praes. mellett, mely **βλάπιω*-ból magyarázható, *ἐβλάβην*. A latinban az eredeti viszonyok elhomályosultak: itt az aoristus-typus praesensül használtatott s továbbképzések alapjául szolgált; a *habēs, habet, habemus, habētis, habent* ragozás egészen megfelel a görög *ἐ-μάνην, ἐμάνη* stb. ragozásnak. Arra nézve kétkedni lehet, vajjon *habeo* egy eredetibb *habēm* vagy *habio* helyébe lépett-e. A germánban is *ī*-ragozású praesensek *ē*-hangzós aoristusok mellett voltak. Kétségtelenül régi *ē*-igék voltak pl. a következők: g. *ʃahan, ófn. dagēn*, lat. *tacēre*; g. *witan, l. vidēre*; g. *haban, l. habēre*; g. *munan*, gör. *μανῆναι* stb. Néha a *j*-ragozást általánosították, pl. ófn. *sizzu*: l. *sedēre*. Az úgynevezett második *tō*-nek *ē*-je tehát — úgymond HIRT — a gyökérnek lényeges alkotórészét teszi: nem lehet mondani, hogy a görög *ἐμάνην* alakban *η* járult a gyökérhez, sem azt, hogy a *υάλομαι* praesens *-io*-val bővült, hanem mind a kettő a *menēi* gyökérnek ablaut-viszonyban levő alakjai. HIRT ezután az *ē* | *ī* hangokat más alakokban, a perfectumban, az ói. *-nāmi, nīmās*-féle praesensekben és a névszóképzés terén mutatja ki s egybetartozásukat magyarázza. — HIRT hangsúlytanulmányainak 12. fejezete a régi porosz nyelv hangsúlyozására vonatkozó megjegyzéseket tartalmaz, a 13. a litván-szláv hangsúlyozásról szól. — A 14. fejezet az idg. *e—o* ablautot tárgyalja. Emlékeztet ama régibb föltevésre, mely az *o* hang keletkezését a svarita hatásának tulajdonította. HIRT szerint a főhangsúlyos szótag utáni szótagon nem volt svarita, sőt ép ez a szótag volt a leggyöngébb hangsúlyu; szerinte az *o* összetételek második tagjaiban keletkezett eredetibb *e*-ből: «Die zweiten Glieder der Komposita sind einst tieftönig geworden, haben aber ihren alten Akzent als Tieftön bewahrt, der alsdann *e* in *o* verwandelt hat.» Pl. *vētīm, de nēvōlīm, nōlīm; πάτηρο* ellenben *ἀπάτωρο* (azaz eredetibb **ἄ-πατῶρο*).

MEILLET «*A propos du groupe -ns-* cz. cikkében elvi kérdéseket fejteget. A nyelvtudománynak nem szabad beérnie a hangváltozásck constataálásával: meg kell alkotni ezeknek elméletét, fürkészní kell rejtett okaikat, lehetőleg ki kell mutatni magának az articulatióknak változásait. A követendő eljárást az *-ns-* (illetőleg *-nz-*) hangcsoporton mutatja be. Az *n* ejtésekör igen gyöngé az elzáródás, az *s* (ill. *z*) spirans képzésénél egyáltalában nincsen elzáródás. Az átmenetben rejlı nehézséget a különböző nyelvek különbözőképen hárítják el: némely nyelvben az *n* explosiója előtt fölemelkedik az inyvitorla s így egy nem orrhangú foghang képződén, létrejön a *-nts-*, ill. *-ndz-* hangcsoport. Másutt, mikor a nasalis szótagot végez, az inyvitorla leereszkedik, mielőtt a vocalis képzése be van fejezve, így a vocalishoz egy nasalis-vocalis járul s a na-

salisatio az egész hangzóra terjedhet (*ans* > *as*). Megint más esetben az inyitorla lebecsátása nem időelőtti, de minthogy ez a leereszkedés magában véve, valami kísérő articulatio nélkül nem lehetséges, egyszerűen eltűnik *s* a hangszalagok rezgése a vocalis képzésénél történő rezgésekhez csatlakoznak: így beáll az úgynevezett pótlónyújtás (*-ans-* > *-ās-*). Megvan az a lehetőség is, hogy az elzárás és a nasalisatio megszüntével egy *j*-hez hasonló hang képződik az *n* helyett (*-ans-* > *-ais-*). Így tehát az *n* elzáródásának megszünte, a melyet a következő *s*-hez való hasonulás okozott, ily különböző hangváltozásokra adhat alkalmat. Hasonló ehhez a *-ts-* hangsoportnak *-ss-*-sé válása, — bár azért ama kétféle hangváltozásnak nem kell mindig együttesen bekövetkeznie egy-egy nyelvben: a hangváltozások párhuzamosságának megvannak a maga határai *s* az a változás, a mi pl. az *n* hang gyöngébb elzáródását éri, érintetlenül hagyhatja a *t*-nek erős elzáródását. Más példákat is fel lehet említeni annak kimutatására, hogy a hangképzés valamely tényezőjének, a beszélő szervezet egy-egy mozdulatának a módosulása különféle más változást vonhat maga után: igen fontos ilyenkor a kiindulópontnak megállapítása. Mindig arra kell törekedni, hogy a hangváltozásoknak eme mélyebb okait kimutassuk: így ép annak kiderítésére juthatunk, a mi valamely nyelvnek leginkább eredeti és egyéni sajátja.

BUGGE a lykiai nyelv hovatarozásának vitás kérdéséhez szól hozzá. PAULI-val és KRETSCHMER-rel szemben e nyelvnek az indogermán nyelvcsaládhoz való tartozását és az örménynyel való közelebb rokonságát vitatja *s* nézetének támogatására egyes számnévi alakokra hivatkozik.

A mi az árja nyelvészeti dolgozatokat illeti, BARTHOLOMAE folytatja *Arica* című cikksorozatát (e kötet a XI. és XII. közleményt tartalmazza), JOLLY pedig a szkr. *dohada* és *dvaihrdayya* orvosi kifejezések magyarázatát adja.

A görög nyelvészet köréből e kötet csak egy dolgozatot foglal magában: SCHWEIZER-nek *Griechische Miscellen* című négy kisebb cikkből álló sorozatát. Az 1. cikk a homerosi *χοιή* alakkal foglalkozik. Többen magyarázgatták azt a tényt, hogy *e* szóznak *i*-je 58 esetben rövid hangzó, kilencz esetben hosszúnak van használva. SCHWEIZER kimutatja, hogy az állítólagos *χοιή* alak a hexameternek mindig csak az utolsó lábában fordul elő *s* hogy itt a régi verselőtechnikának azzal a szabadságával van dolgunk, hogy a hexameter utolsó emelkedése *rövid* szótagra is eshetik («*στίχοι μείουροι*»), tehát ama kilencz esetben is rövid *i*-vel olvasandó a *χοιή*. — A 2. cikk a görög hangsúlyozás történetéhez közöl egy érdekes adatot: Euripides Orestesének 279. versét (*ἐξ χομάτων γὰρ ἀδεις ἂν γαλήν' ὄρω*) Hegelochos (400 körül Kr. e.) helytelenül ejtette ki: a hallgatók a vers végét *γαλήν' ὄρω*-nak (menyétet vagy macskát látok) értet-

ték s erről a komikus balesetről gyakran megemlékeznek a későbbi írók. Ez arra mutat, hogy az a különbség, melyet mi a *γαλήν* és *γαλήν* alakok között az írásban látunk, akkor igazán hallható hangsúlyozásbeli különbség volt, azaz, hogy 400 körül Athénben még a zenei hangsúlyozás volt az uralkodó. — A harmadik czikk a homerosi *ὄροσ* (B 153) magyarázatával foglalkozik, a szó az ói. *ūrva*-alaknak felel meg (,Behälter, namentlich ein Ort, wo sich Wasser sammeln, Becken'); a homerosi alak régibb **ōp Fós* helyett való, annak az attikai **ōroš* felelne meg. — A 4. czikk az attikai feliratokon előforduló szótag-dissimilációnak egyik esetét tárgyalja.

A latin nyelvészet körébe a kötetnek három czikke tartozik. Stolz a *glōria* szó etymológiájával foglalkozik. Az ói. *cravasyám* alakkal való szokásos egybeállítására nehézségekbe ütközik: a szókezdő hang itt idg. *k̄*-ra mutat s így **clōria* alakot kellene várnunk. Stolz a szót egy **glōrāre* igéből való képzésnek tartja (mint a hasonló jelentésű *adōria* főnevet az *adōrāre*-ből), ugyane gyökérből való *glaris* *μυθολόγος*; a gyökér eredeti jelentése ,hangot adni, beszélni' lehetett; rokonságban lehetnek vele az ószl. *glasū*, hang, 'lat. *gallus* (**galsos*), óizl. *kalla*, 'hívni'. — SOMMER a latin *mille* számnév magyarázatát adja. FAY már régebben egyeztetette a görög *χίλια* és a latin *milia* alakokat, az utóbbit egy **sm(h)ilia* alakból származtatva, l. NyK. 23, 418. Az alapgondolatot, a görög és a latin ezres számnév egybehangzásának gondolatát SOMMER-nél is megtaláljuk, a részletekre nézve azonban eltérő az ő magyarázata. A latin szó idg. alapformájául t. i. egy **smī ġzhli* ,eine Tausendheit' formát tesz föl, képzője az ismeretes nőnemű gyűjtőnévképző *-ī*, *-ġē*; **smī* pedig a **sem*, egy' tőnek szabályos nőneműje (görög *μία*); a megfelelő neutrum (**sm-ġhēslo*m) az ind *sahásram*-ban tükröződik. A latinban amaz alakból először **mīxli*, majd *mille* vált; az eredetileg nőnemű szó a régi *ducentum*, *trecentum* stb. neutr. alakok hatása alatt vált semlegessé. — NIEDERMANN *Studien zur Geschichte der lateinischen Wortbildung* című dolgozatában a következő latin képzők történetével foglalkozik: 1. A *-do*-képző (*gelidus*, *lucidus* stb.) nem a *dō* ,adni' vagy a *dhē* ,helyezni' gyökérből ered s e képzések nem eredeti összetételekből keletkeztek, a mint azt OSTHOFF vélte (szerinte pl. *lucidus* tulajdonképp ,világosságot adó'), hanem két idg. képző: *-do*- és *-dho*-ból származtatandó; mind a kettő kimutatható a germánságban is: az első a gót *lauhatjan* ige föltehető alapszavában (*lauhats* = *lucidus*), a másik a g. *naqaps* = *nudus* melléknévben rejlik. E képző melléknévtövekhez járult, a *nudus* pl. idg. *noqūō-dhos*, a melynek simplexe megvan a litv. *nū'gas*, ószl. *naqʒ* melléknévben. Később főnevekre és igékre vonatkoztatták a képzést (*lucidus*-t a *lux* vagy *lucēre* alakokra) s azután egyenesen főnevekből és

igékből alkottak új képzéseket. — 2. Az *-ēdula* képző, melyet állat-, főkép madárnevekben találunk, az *eda*, *ēd*, enni' gyökérből származtatható, az első képzések effélék lehetnek: *ficēdula*, tjkp. 'fügét evő', ezekből kiindulva alakultak azután *querquēdula*, *nitedula* stb. — 3. A tulajdonnevekben előforduló *-ēio-* képző (*Afrēius*, *Apulēius*, *Canulēius*, *Pompēius*, *Vellēius* stb.), a mint már előbb felismerték, úgy magyarázható, hogy nőnemű tövek *-āi* végű sing. loc. alakjához járult a *-io-* képző (**Servāios*, *Servēius*); egy részük lehetne azonban patronymicum is: az apa nevének ablativusához járulhatott a *io-* képző (**Servēd-ios*-ból szabályszerűleg szintén *Servēius* lehetett). — 4. Az *-ulento-* (*-ilento-*) képző szerzőnk szerint az *olere* igével tartozik együvé (pl. *vinolentus*), épúgy mint a hogy a gör. *-ώδης* képző az *ὄζειν* igével. Az utóbbiakkal etymologiai kapcsolatban lehet a lat. *-ōso-* képző is: *vinōsus* egy **vino-ods-os* összetételből magyarázható, **ods* az **odos*, 'szag' főnév gyöngült foka lehetett. — 5. A *vē-*præfixum alakulását ekkép gondolja szerzőnk: a *vehemens* melléknévnek (a mely voltakép a *veho* ige régi participiuma: **vehemenos*) volt egy allegro-alakja *vēmens*. Ez utóbbit idővel az *āmens* és *dēmens* melléknévek mintájára egy *vē+* *mens*-fele képzésnek érezték és egy *vē-* féle tagadó értelmű præfixumot vontak el belőle. Ezután a *cor*-ból *vē-cors* s az *insanus* mellett *vēsanus* is keletkezett. A præfixum tagadó értelméből az abnormisnak értelme is fejlődhetett, így *vegrandis* nemcsak 'winzig klein', hanem 'ungewöhnlich gross' (a németben így szerepelhet az *un*-tagadó præfixum, l. pl. *Unmenge*). A *vē-*præfixumnak az ói. *vi-*vel való egyeztetése (CURTIUS, RIBBECK, CLEMM) hangtani okokból elvetendő. — 6. A *bucētum* és *bucētum* alakok közül szerzőnk az utóbbit tartja eredetinek és helyesnek, a glossákban gyakran találni *i*-t *ē* helyett. A szónak második része, *-cētum*, azonos a gall *cēto*, 'erdő' szóval, idg. alapformája **kēito-*; rokona a g. *haipi* (ném. *Heide*) is, ez az utóbbi idg. **kaitiā* alakból magyarázandó. A *-cētum* benne rejlik a *ficētum* (eredetileg **fici-cētum*), *nucētum* (**nuci-cētum*), *quercētum* (**querci-cētum*) stb. alakokban is, ezekben később *-ētum* képzőt érezték (*fic-ētum*, *nuc-ētum*) s a képző aztán ebben az alakjában vált termékenynyé.

A kelta nyelvészet körébe csak STRACHAN-nak egy rövid cikke tartozik, mely a kelta neutralis *u*-tövek többes nominativusáról szól.

Germán hangtani kérdéseket fejteget LOEWE *Relative Chronologie der german. Tenuisverschiebungen* című dolgozatában. A tenuisok elváltozásának egymásutánját egy-két kölcsönszó vizsgálata alapján igyekszik megállapítani. Az ófn. *finko*, agsz. *finc*, svéd *fink* szó szemben az ol. *pincione*, fr. *pinson*, középlat. *pincio* alakokkal arra mutat, hogy az idg. *k* hang elváltozása megelőzte a *p* elváltozását (a szó különben valószínűleg kelta közvetítéssel került a germánságba). Lehet, hogy még későbbi az

idg. *t* elváltozása, ha t. i. az ófn. *pfad*, agsz. *pap* megfelelő ősgermán alakja a gör. *πάτος* szón alapszik. A beszélőknek abban a szűk körében, a melyből e változások kiindultak, persze egyszerre változott el valamennyi tenuis, de a változás továbbterjedése azután kevesebb nehézséggel ütközött az egyik hangnál mint a másikkal s így magyarázható, hogy a többféle tenuis elváltozása bizonyos sorrendet követ. Hisz az elváltozásoknak efféle egymásutánját szemmel kísérhetjük a második lautverschiebung végbementénél, emitt (az ófn.-ben) persze ép megfordított sorrendet találunk: *t*, *p*, *k*. Ha az első, a „germán” lautverschiebung a Kr. e. 400—250 évek közti időszakban ment végbe, akkor az első actus, a tenuisok elváltozása, körülbelül 300-ban Kr. e. már befejeződhetett.

A germán szóképzéstannak egy többször vitatott kérdéséről szól BRUGMANN *Der Ursprung der germanischen Komparationssuffixe* -*ōzan*-, -*ōsta*-. Az idg. ősnyelvnek egy ismeretes comparativusképzője -*ios*- volt (sing. nom. -*iōs*), gyöngé alakja -*is*- (adverbiumokban és, továbbképezve, az -*isto*- superlativusképzőben). A germánban már most az -*izon*- képző mellett -*ōzan*- alakot is találnak (g. *frödōza*, ófn. *tiurlíhhôro* stb.). Ez *ōs* alak magyarázatával többen megpróbálkoztak, de mint BRUGMANN kifejti, ki nem elégtő módon. BRUGMANN magyarázata a következő. A germán nyelvekben volt egy pár eredetileg -*i* végű locativusi adverbium, a melyek mellett voltak -*iz*- (-*izan*-) képzős comparativusi és -*ista*- képzős superlativusi alakok (ófn. *furi* adv. és *furiro*, *furisto* adj. comp. és sup.). BRUGMANN már most azt véli, hogy ezek viszonyának mintájára az -*ō* végű határozószókhoz is -*ōz*-féle alakok képződtek, egy **frödō* adverbiumhoz **frödōs* és **frödōst* comp. és superl. adverbiumok, majd *frödōza* és **frödōsts* comp. és superl. melléknévalakok is.

Kock *Etymologisch-mythologische Untersuchungen* című cikke a skandináv mythos egyes alakjairól és ezeknek neveiről szól. *Loki* istenről kifejti, hogy eredetileg a tűz és villám istene volt s hogy neve egy még kimutatható óizl. *loki* „Lohe, Feuer” szóval azonos, ez a szó mellékalakja a szokásosabb *logi* „Lohe” szónak s etymologiai kapcsolatban van a lat. *Volcanus* névvel is. *Forniótr* eredetileg **Forn-þiótr* volt, jelentése „der alte Heuler”, „der alte Sturm” (*þióta* „heulen”); *Fenrir* eredetibb **Fangrir*, **Fengrir* az izl. *fanga* „fangen” igéből; *Gleipnir* a. m. „Spasmacher” (*gleipa* „den Mund verziehen, Gesichter schneiden”); a *Són* és *Boþn* nevek eredetileg **Soþn* (*Soðn*) „Kochen oder Brauen”, és *Boþn* (*Boðn*) „Einladung zum Gastmahl” voltak; a *Miollnir* kalapácsnév a villám egy neve volt s a *miollr*, *miallr* „weiss, glänzend” melléknévből származik; a *Vingþórr* név pedig az izl. *vega* „schwingen, tödten”, ófn. *wigan* „kämpfen”, lat. *vinco* alakokkal függ össze, jelentése: „der den Miollnir schwingende þórr.” — HOLTHAUSEN az angol *culver* „galamb”

szót az orosz *góubī* alakkal egyezteteti, a gyökér **gl* volna, mely *-bh*-vel van tovább képezve, a szlávokban nasalissal is bővült. — COSIN az ősgermán nyelv főnévesített partic. præs.-alakjaira tesz néhány sornyi megjegyzést: dentalis nélküli alakok angolszász és ószász emlékekben kimutathatók, ezek a sing. vocativusában, de meg a nominativusban is szabályszerűek voltak, ha az utóbbira nézve egy *-s* nélküli alakot teszünk fel, erre pedig az ófn. *zan* feljogosít bennünket.

A balti-szláv nyelvágra vonatkozó hangtani kérdést tárgyal BERNEKER *Von der Vertretung des idg. ěu im baltisch-slavischen Sprachzweig* című dolgozata. Szerinte az idg. *eu* a balti ágban *'au*, a szlávban *'u* hanggá lett; idg. *ev* megfelelője a litvánban *av*, a szlávban *ov*, a lettben valószínűleg szintén *ev* (*ew*). Specialis szláv nyelvészeti kérdést tárgyal VONDRÁK cikke: *Zur Erklärung des aksl. Dat. Sg. p̃ati, kosti*, az idg. alapforma szerinte **kosteĭ-ai* lett volna. E dolgozatra vonatkozik azután LESKIEN cikke *Die slavische Lautverbindung ji*, melyben VONDRÁK több állítását czáfolgatja. A lett nyelv hangsúlyozását tárgyalja SCHMIDT-WARTENBERG dolgozata: *Phonetische Untersuchungen zum lettischen Akzent* című értekezése, melyben először az *e* tárgyra vonatkozó eddigi irodalmat ismerteti, majd a kymograph segítségével végzett saját vizsgálódásainak eredményeit mutatja be.

E kötet egy nem indogermán nyelvre vonatkozó fejtegetést is tartalmaz: RECKENDORF *Zur allgemeinen Syntax* című cikkében az arab nyelvnek egyes, általánosabb érdekű mondattani sajátságait ismerteti.

PETZ GEDEON.

Kisebb közlések.

A finn-ugor nyelvhasználat történetéhez. A prágai cseh tudóstársaság a múlt század kilenczvenes éveiben tanulmányútra küldötte DOBROVSKY JÓZSEF-et Oroszországba. A tudós cseh bizonyára ismerte azon munkákat, melyek a finn és magyar nyelv rokonságát vitatták. Így ébredhetett benne érdeklődés a finn nyelv iránt, melyet Szt.-Pétervárott igen sok cseléd beszélt. Utazásából hazatérvén egy «magyarnak» levelet írt, a melyet a *Magyar Hirmondó* 1794. ápr. 25-ki számában 598—99. ll. így közölt: «Sok hasznát vettem volna, ha Magyarúl érttettem volna. A' született Magyarok tsudálkozva halgatnák beszélteni a' Petersburgban szolgáló Finn Országi (Finlandiai) leányokat. Nem lehet kételkedni ezen két nyelvnek atyafiságáról, mellyet bizonyít az is, hogy a'